

Vajakhel-Pekude
Parashat Hachodesh
Rabbin David Lazar

Slutet av Sefer Sh'mot – Andra Moseboken - är fylld av detaljer om Mishkan - Tabernaklet, eller det flyttbara Templet. Många kapitel beskriver först i detalj alla delar och byggplanen som Gud gav Moses, sedan själva uppförandet, som genomförs av Betzalel. Slutligen, vi läste alldeles nyss, att när de sista bitarna sattes ihop, övertäcktes tabernaklet av en molnsky och Guds närvaro fyllde Mishkan – och uppfyllde det så att Mose inte kunde gå in!

מ תומש "34-35

מִלֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּן וְיִכְבֹּד ה', וַיִּכֶס הָעֶנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד.
וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לְבֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד.
מִלֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּן וְיִכְבֹּד ה', כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֶנָן.

BIBELNS HISTORICITET

Du kanske har sett de vackra fotografierna på prototyper av Mishkan (Tabernaklet) som några israeliska konstnären en gång skapat, eller kanske bara genom att uppmärksamma den detaljerade beskrivningen i dessa sista kapitel av Andra Mosebok, har du ifrågasatt om detta verkligen har ägt rum.

Här är folket Israel, de flyr från egyptierna, upplever Guds närvaro vid Sinai, törstar efter vatten, hungrar efter mat, och så avstår de från allt för att samla guld, silver, koppar, läder och trä (nämnde jag att de är i öknen?!) för att bygga upp detta mycket komplexa bärbara tempel! Låter det realistiskt?! Naturligtvis låter inte heller de plågor, delningen av havet eller mottagandet av lagen på Sinai särskilt realistiskt!

Och kanske det är min första punkt: Vi är inte här för att lära oss historien - det vill säga en verklighetsnära bild av vad som hände, som en videospelning, eller förstasidorna i en tidning. Jag menar inte att detta inte är en helig text, det är det verkligen! Men dess betydelse ligger inte i själva återspegligen av händelsen utan snarare i hur många tolkade det som hände med dem - hur Gud var en del av deras liv. För vissa var det Moses som skrev ner dessa intryck av vad som hände, med Guds ord som kom till hans öron. För mig var det olika författare, eller grupper av män (ja, tyvärr var det, liksom allt annat i västvärlden, fram till 1960-talet, mansdominerat) som under flera århundraden lade till och redigerade den bibliska texten.

MOSES KANSKE INTE HAR EXISTERAT HISTORISKT SETT, MEN HISTORIEN HAR BERIKATS AV HANS PERSONLIGHET OCH UNDERVISNING - en iakttagande och engagerad Jude behöver inte, enligt min mening nödvändigtvis tro att Gud inspirerade Moses och de andra profeterna att skriva Tanach. Men en iakttagande (och jag menar inte nödvändigtvis detta i traditionell mening) och engagerad jude måste verkligen delta i den pågående dialogen angående dessa ord. Detta är min tolkning av Halacha, förflyttning: Vi förflyttar oss genom våra liv - ja, det judiska folket, förflyttar sig, genom sin historia, inte genom att blint lyda dem som skrev och talade före oss, utan genom att engagera oss med hjälp av dem, prata med dem, vilket ofta leder till rakt motsatta slutsatser, till att vara oense med respekt.

Vi ser på berättelserna och Torahs lagar för att få inspiration för vårt eget liv:

Mose byggde inte Tabernaklet själv, även om det var han som uppdrog Betzalel att göra det. Och även om Moses enligt Midrash (Tanhuma Buber, P'kudei 8) var den ende som verkligen visste hur man satte ihop hela konstruktionen, så var det leviterna som satte ihop och tog isär den varje gång Israels läger flyttade i öknen. Likaså kom allt material från folket självt, guld, silver, koppar, tyg och skinn, allt hade folket bidragit med, både kvinnor och män.

MOSES GJORDE INTE DET HÄR ENSAM

(Och det kan inte en rabbin heller göra!) En religiös ledare kanske vet mer, han/hon kan vara mer begåvad, inspirerad, kreativ och karismatisk, men en religiös ledare är bara framgångsrik, när hon eller han kan använda dessa gåvor som ett verktyg för att nå andra. En ledarens jobb, enligt min åsikt, är inte att göra åt andra, utan att möjliggöra för andra!

Och vad var det med Miskans själva konstruktion? Så många olika material, färger och stilar! Det var Philo från Alexandria (och senare Josephus) som tolkade att de olika delarna tillsammans representerade hela kosmos, och att den ordning i vilken varje del passar perfekt in i en större helhet i själva verket var ett uttryck för Skapelsens fullkomlighet. Vi känner också ofta trygghet och en "helhet" när vi följer den religiösa traditionen. Kanske är det därför många av er känner er trygga medan ni sitter här i synagogan, lyssnar på och sjunger de välbekanta orden och melodierna i bönboken.

Många har kommenterat hur egendomligt det är att vi har K'ruvim, dessa små änglalika figurer, som sitter ovanpå den heliga Arken och som är invävda i tyget i förhängena. Är detta inte avgudadyrkan?! Är detta inte en del av den kultur som israeliterna flydde från?!

Det är Maimonides som lär oss i Moreh Nevuchim – "Vägledning för de förvirrade", att det ligger i människans natur att gå igenom processer. Om, Moses när han skriver om djuroffer, skulle ha presenterat en religion för israeliterna som inte omfattade denna primitiva typ av ritual, så skulle det ha varit samma sak som om en profet på den tiden, för nästan tusen år sedan, skulle presentera en ny religion som inte omfattade bön och fasta!

Ta denna magnifika Stora synagoga, så vackert ritad av Fredrik Vilhelm Scholander, och invigd år 1870, i betraktande. Man finner en kombination av vad som var tänkt att vara både det gamla och det nya: många av inslagen i byggnaden påminner om det assyriska, eller åtminstone någon sorts antik Främre orienten arkitektur, andra delar är delvis gotiska - eller nygotiska, en del t o m moriska. Trots detta återspeglas inte någon av ovanstående stilar på ett komplett sätt. Kanske Scholander medvetet försöker förmedla budskapet om gammalt och nytt tillsammans?

Jag vet inte om Rabbi Lewysohn satt tillsammans med Scholander på samma sätt som Toran berättar att Moses förklarade för Betzalel om Mishkan, men jag vet att den här byggnaden ger mycket inspiration!

GUDS NÄRVARO i denna byggnad - hur skulle den kunna kännas?

Vi läser också att Mishkan var fylld med k'vod Adonai, Herrens härlighet. Vad skulle det betyda för oss här i dag, att tala om denna Mishkan, att denna synagoga är uppfylld av Guds

härlighet?

Är det när chazzanim och kören skapar vacker musik? Är det under Rosh hashana och Jom Kipur, då varje plats är fylld? Är det när orden i Torah som läses här motiverar dig att gå ut och göra världen till en bättre plats?

Vi har alla våra egna svar på den frågan, men en sak, tror jag är säker: Vi hoppas att Herrens härlighet inte kommer att vara sådan att ingen får komma in - vilket var fallet med Mose. Sant, är kanske det, att de av er som kommer hit varje Shabat undrar var alla andra är? Kanske är de rädda? Kanske känner de att Guds närvaro är så övermäktigt att det inte finns någon plats för dem?!

Eller så kanske de känner att Guds närvaro INTE finns i denna byggnad. Jag vet inte, men jag tycker att det värt att fråga dem. Nu hejdar man inte bara någon på gatan och ställer denna typ av fråga. Kanske är det bäst att diskutera detta i förtäckta ordalag - och det är vad jag har gjort och kommer att fortsätta att göra under mitt besök här i Stockholm. Det är vad jag har försökt att göra under min rabbinska karriär – att fråga folk var de ser Gud i sina liv, och var de inte ser Gud. Jag frågar om de skulle vilja finna Gud i sina liv och hur Gud skulle kunna vara.

UTSIKT FRÅN SYNAGOGAN

Till skillnad från Mishkan har denna bönesal många fönster.

Den babyloniska Talmud (Brachot) citerar R. Yohanans regler **att man inte får be i ett hus som saknar fönster**, som han lärt av historien om Daniel, om vilken det har sagt att han gjorde fönster i sin bostad som vette mot Jerusalem, i den riktning han skulle be.

Rashi tolkar att R. Yohanen menar, att man måste kunna **se himlen** och därmed tänka på Gud i himlen. Jag är inte riktigt säker på hur mycket av himlen man ser här i Sverige vissa dagar, men vi är alla medvetna om denna tanke i religiös arkitektur, särskilt i alla högt välvda tak i många kyrkor.

Dock tolkar Rabbi Avraham Yizhak HaCohen Kook, den första överrabbinen i Palestina, detta talmudiska avsnitt på ett annat, och enligt min åsikt, mer meningsfullt sätt:

Även om det är sant att bönen i huvudsak är introspektiv, är det omöjligt att nå uppfyllelse utan att se och ta omvärlden i betraktande.

En person vars bön inte har kontakt med omvärlden kommer aldrig att nå den högsta nivån av bön, som är avsedd att få oss alla medvetna om världen och få oss att handla i enlighet med Tzedek v'meisharim - det som är rätt och riktigt.

Även om Stockholm är en väldigt trevligt plats och Sverige en välfärdsstat som faktiskt verkar fungera, är vi fortfarande skyldiga enligt Harav Kook, att bevara omvärldens problem i vårt medvetande medan vi ber här i denna Mishkan.

Denna byggnad är en plats där Toran blir läst och lärd, den är en byggnad där församlingen samlas för att be och engagera sig i religiösa seder och bruk och den kan, om vi bara är öppna för att så sker, vara en plats som inspirerar oss att gå ut och laga världen:

Torah, Avodah v'G'milut Hasadim - de tre pelarna i världen, i människans existens.

Och eftersom världen inte är helt judiskt, innebär detta att vara öppen för visdom, andlighet och det allmänna samhällets utmaningar i stort. Det är därför det är så viktigt att inte bara arbeta bland oss själva, utan också vända oss utåt, åtminstone då och då, och ta våra muslimska, kristna, buddhistiska, hinduiska och alla andra grannar i hand för att möta de stora utmaningarna i vår generation.

Midrash (Midrash Agadah, Buber) förklarar att Mose inte kunde komma in förrän han kallades att göra det - eftersom de första orden i Tredje Moseboken, וַיִּקְרָא אֵלָיו מִשָּׁמַיִם, berättar om att Gud kallar på Moses.

Det är upp till var och en av oss att göra en ansträngning för att höra Guds röst kalla på oss. För vissa är det bön i synagogan, såväl som uppskattning av judisk konst och kultur, som lockar oss till en gemensam judisk upplevelse. För andra är det studiet av Toran och all intellektuell strävan är "upplysning", enligt västvärldens synsätt. Och det finns några som brinner för att befria mänskligheten från de förtryckta, att rätta till orättvisor och lindra smärta, att se att varje människa har skapats till Guds avbild.

Vi har kanske alla olika sätt att höra Guds röst på, och det är vår plikt att lyssna, så att vi alla kanske får gå in i Mishkan.

Shabat Shalom!